

DARBA AIZSARDZĪBAS ZIŅAS

www.osha.lv

www.vdi.gov.lv

Valsts darba inspekcija

2008.gada aug.-sept.

18.izdevums

Labdien!

Dace Avena

Eiropas Darba drošības un veselības aizsardzības aģentūras Latvijas nacionālā kontaktpunkta koordinatore

Jau ir ierasts, ka septembris un oktobris darba aizsardzības jomā tiek saistīts ar Eiropas kampaņu darba drošībai un veselības aizsardzībai. Šogad visā Eiropā mēs aicinām pievērst uzmanību darba vides risku novērtēšanai un atgādinām, ka drošas un veselībai nekaitīgas darbavietas ir IEGUVUMS JUMS un IEGUVUMS JŪSU UZŅĒMUMAM.

Kā jau katru gadu, arī šogad līdz 12. septembrim kampaņas ietvaros gaidām no jums labās prakses piemērus. Prieцē, ka vairākus pieteikumus jau esam saņēmuši! Vēlos atgādināt, ka Labās prakses balvas konkurss, kas pērn ieguva nosaukumu “Zelta ķivere”, ir lieliska iespēja uzlabot uzņēmuma vai organizācijas tēlu un publiski apliecināt, ka esat sociāli atbildīgi un jums rūp darbinieku labsajūta darbā. Kā ir atzinuši iepriekšējo gadu dalībnieki - konkurss ir darba aizsardzības speciālistu iespēja publiskot savu veikumu, kas parasti tiek novērtēts tikai uzņēmuma ietvaros.

Esmu pārliecināta, ka līdz 12. septembrim Valsts darba inspekcijā saņemsim labās prakses pieteikumus, kurus varēsīm nodot arī citiem uzņēmumiem, turklāt ne tikai Latvijā, bet arī ārpus tās. Neturiet sveci zem pūra!

Atgādinu, ka jūs varat iesaistīties šī gada Eiropas kampaņā par darba vides risku novērtēšanu, organizējot savas aktivitātes, piemēram, seminārus, lekcijas, konkursus par šo tematu. Atcerieties, ka kopīgiem spēkiem mēs varam paveikt vairāk!

Aicinu jūs dalīties savā pieredzē un zināšanās ar citiem “DAZ” lasītājiem un iesniegt mums rakstus par dažādiem darba aizsardzības jautājumiem, kas interesētu speciālistus citos uzņēmumos. Mēs būsīm priecīgi saņemt šādu informāciju, kā arī jūsu priekšlikumus un komentārus uz e-pastu: sarmite.bunka@vdi.gov.lv!

Drošu un veselībai nekaitīgu septembri!

Darba inspekcija īsteno kampaņu “Smaguma pārvietošana ar rokām-2008”

Mārtiņš Pozņaks, VDI Sabiedrisko attiecību nodaļas speciālists

Jau otro gadu Eiropas Savienības dalībvalstu darba inspekcijas realizē informēšanas un inspicēšanas kampaņu „Smaguma pārvietošana ar rokām (SPAR)”. Kampaņas ietvaros Valsts darba inspekcijas (VDI) amatpersonas no šā gada 8. septembra līdz 6.oktobrim pārbaudīs būvniecības un mazumtirdzniecības uzņēmumus.

Šogad kampaņa aptver augsta riska sektoros – mazumtirdzniecību un būvniecību, kur smagumu pārvietošana ar rokām ir ļoti izplatīta. Šie sektori SPAR kampaņai 2008 izvēlēti, lai pievērstu uzmanību strādājošo veselības problēmām, kas saistītas ar smagumu pārvietošanu ar rokām.

„Kampaņas mērķis ir veicināt Ministru kabineta noteikumu Nr.344 „Darba aizsardzības prasības, pārvietojo smagumus” ieviešanu, lai samazinātu nodarbināto muskuļu, balsta un kustību sistēmas traucējumus, kā arī pievērst darba devēju uzmanību darba vides iekšējai uzraudzībai un piedāvāt idejas labākai darba organizācijai,” skaidro VDI direktore Rita Elce.

Būvlaukumi un veikali ir vietas, kur smagumu pārvietošana saistīta ar lielu fizisku slodzi un var izraisīt muskuļu, balsta un kustību traucējumus. Latvijā 2008.gada pirmajos deviņos mēnešos ir notikuši 859 nelaimes gadījumi darbā, tai skaitā, smagi – 158 un letāli – 28. Galvenie nelaimes gadījumu cēloņi ir: nedroša cilvēka rīcība – nav ievēroti

darba drošības noteikumi vai instrukcijas, un nepietiekoša uzmanība; darba organizācija un ar to saistītie trūkumi. Savukārt no gada sākuma ir konstatētas 193 arodslimības, kas saistītas ar skeleta-muskuļu-saistaudu slimībām.

Muskuļu, balsta un kustību sistēmas traucējumi ir viens no galvenajiem darba kavējumu iemesliem visās ES dalībvalstīs. Strādājošiem tie izraisa ciešanas, darba nespēju un finansiālus zaudējumus, bet darba devējiem un nacionālai ekonomikai tiek radītas augstas izmaksas.

Kampaņas ietvaros minēto nozaru darba devējiem tika izsūtītas vēstules ar informāciju par inspicēšanas kampaņu „Smaguma pārvietošana ar rokām” un anketas, kuras aizpildot darba devējs var noskaidrot riska līmeni savā uzņēmumā.

Atgādinām, ka pērn līdzīgas kampaņas laikā tika apsekoti 103 transporta nozares un 103 veselības aprūpes nozares uzņēmumi. Pārbaudot transporta nozares uzņēmumus, inspektori izsniedza 59 rīkojumus (tai skaitā, brīdinājumus par apturēšanu), kuros fiksēti 274 pārkāpumi, un piemēroja 9 administratīvos sodus.

Pārbaudot veselības aprūpes nozares uzņēmumus, inspektori izsniedza 62 rīkojumus, kuros fiksēti 306 pārkāpumi, un piemēroja 5 administratīvos sodus.

Papildus informācija par kampaņu ir pieejama VDI mājas lapā www.vdi.gov.lv, kā arī reģionālajās valsts darba inspekcijās.

„Darba aizsardzības ziņas”

Sagatavoja Sarmīte Bunka-Brilijonka, Valsts darba inspekcijas Sabiedrisko attiecību nodaļas speciāliste. Ieteikumus un informāciju, kā arī e-pasta adreses, ja turpmāk vēlaties saņemt elektronisko izdevumu “Darba aizsardzības ziņas”, sūtīt uz e-pastu: Sarmite.Bunka@vdi.gov.lv. “Darba aizsardzības ziņu” elektroniskā versija pieejama arī internetā - <http://osha.lv/about>

Darba inspekcijas speciālisti tiekas ar kolēģiem no Norvēģijas

Mārtiņš Poznaks, VDI Sabiedrisko attiecību nodaļas speciālists

Laikā no 26. līdz 28. augustam Latvijā viesojās 50 inspektoru delegācija no Norvēģijas darba inspekcijas, kuri bija ieradusies, lai iepazītos ar situāciju nelegālās nodarbinātības jomā.

27. augustā Valsts darba inspekcijas (VDI) direktore Rita Elce Rīgā tikās ar Norvēģijas darba inspekcijas kolēģiem. VDI direktore tikšanās laikā sniedza ziņojumu par situāciju Latvijā attiecībā uz darba tiesiskajām attiecībām un nelegālās nodarbinātības samazināšanu, īpašu uzmanību pievēršot būvniecības nozarei. Savukārt norvēģu kolēģi informēja Latvijas pusi par situāciju darba aizsardzības un darba tiesiskajās attiecībās saistībā ar viesstrādniekiem no Latvijas. Ņemot vērā, ka VDI saņem sūdzības no Norvēģijā strādājošiem Latvijas viesstrādniekiem, šī tēma bija aktuāla abām pusēm.

„Mums ir svarīga Norvēģijas Darba inspekcijas pieredze, jo tā, līdzīgi kā Latvijas Valsts darba inspekcija, kontrolē ne tikai darba aizsardzības, bet arī darba tiesisko attiecību prasību ievērošanu darba vietās,” atzīmē R.Elce.

Lai Norvēģijas kolēģiem demonstrētu inspicēšanas metodes un labo praksi būvniecībā Latvijā, VDI inspektori kopā ar ārvalstu kolēģiem apmeklēja būvniecības uzņēmuma “Re&Re” objektu Rīgā, Skanstes ielā 7.

Tikšanās laikā tika pārrunāti arī 2007. gada darbības rezultāti un jaunākās inspekciju darba metodes. Vizītes laikā tika diskutēts par vairākiem Latvijai un Norvēģijai kopīgi svarīgiem jautājumiem, piemēram: nelegālo nodarbinātību, darba tiesisko attiecību regulējumu, kā arī trešo valstu pilsoņu nodarbinātību.

Vizītes laikā Norvēģijas darba inspekcijas pārstāvji dalījās pieredzē ar Latvijas kolēģiem. Priekšplānā: VDI direktore Rita Elce un VDI Darba tiesību nodaļas vadītājs Vilnis Virza.

Vizītes laikā tika apmeklēts uzņēmuma “Re&Re” būvobjekts Rīgā.

Pirmajā pusgadā darba inspekcija pārbaudījusi 6200 uzņēmumus

Sarmīte Bunka-Brilijonka, VDI Sabiedrisko attiecību nodaļas speciāliste

Šī gada pirmajos sešos mēnešos Valsts darba inspekcija (VDI), veicot 6 266 uzņēmumu apsekojumus, konstatēja 16 724 pārkāpumus, kuru novēršanai izdeva 2942 rīkojumus. Administratīvie sodi piemēroti 1559 darba devējiem par kopējo summu Ls 227 944.

Nelegālās nodarbinātības samazināšanas politikas īstenošanas ietvaros, kas ir viena no iestādes 2008.gada darbības prioritātēm, apsekojot 2800 uzņēmumus, VDI atklājusi 930 nelegāli nodarbinātos. Minētajā laika posmā par nelegālu nodarbināšanu kopumā 335 darba devēji tika saukti pie administratīvās atbildības, piemērojot naudas sodu.

Jāpiebilst, ka nelegālās nodarbinātības apsekojumu laikā VDI darba inspektori uzņēmumos konstatē arī būtiskus darba aizsardzības prasību pārkāpumus, kuru novēršanai šā gada pirmajā pusē izdoti 970 rīkojumi. VDI par darba aizsardzības noteikumu neievērošanu minētajā laika periodā darba devējus sodījusi par kopējo summu Ls 41 375.

Līdzīgi kā pērn, arī šogad VDI turpināja īstenot inspicēšanas kampaņas.

Pirmajā pusgadā kampaņu ietvaros tika apsekoti šūšanas un tekstilizstrādājumu nozares uzņēmumi, frizētavas un skaistumkopšanas saloni, kā arī būvniecības uzņēmumi. Kopumā tika inspicēti 727 uzņēmumi, konstatējot 2392 pārkāpumus un piemērojot 159 administratīvus sodus.

Pirmajā pusgadā VDI arī saņēmusi, izskatījusi un sniegusi atbildes 2102 iesniegumiem, no kuriem 1219 bija par darba samaksas jautājumiem, 254 – par darba tiesisko attiecību izbeigšanu un 168 – par nodarbināšanu bez darba līguma.

Šogad pirmajos sešos mēnešos VDI izmeklējusi arī 187 nelaimes gadījumus darbā, no kuriem 107 bija ar smagām sekām, bet 15 – letāli (salīdzinoši pērn šajā pašā laikā periodā – 29 letāli nelaimes gadījumi darbā), turklāt darba inspektori ir atklājuši 69 neizmeklētos jeb „slēptos” nelaimes gadījumus darbā. Pavisam minētajā laika periodā darbā cietuši 795 cilvēki, visvairāk nelaimes gadījumi notikuši transporta

un uzglabāšanas (116 nelaimes gadījumi), kā arī būvniecības nozarē (107 nelaimes gadījumi).

„Par darba rezultātiem esam gandarīti, jo likumdošanas sakārtošana neregistrētās nodarbinātības samazināšanas jomā ir attaisnojusies, piemēram, ieviešot apliecības būvniecības nozarē strādājošajiem, samazinājies nelegāli nodarbināto skaits šajā nozarē,” norāda VDI direktore Rita Elce.

„Arī uzņēmumu preventīvā apsekošana inspicēšanas kampaņu laikā ir devusi rezultātus – nelaimes gadījumi šajās nozarēs ir samazinājušies. Līdz ar to valsts kopumā ietaupa līdzekļus, kas citādi būtu nepieciešami nelaimes gadījumos darbā cietušajiem ārstēšanās izdevumu segšanai. Jāpiebilst, ka pagājušajā gadā nelaimes gadījumos cietušajiem pabalstos no valsts budžeta tika izmaksāti vairāk nekā pieci miljoni latu,” uzsver VDI direktore R. Elce.

Apmeklē Valsts pārvaldes atvērto durvju dienu!

Laine Kučinska, Valsts kancelejas Komunikācijas departamenta vadītāja vietniece

Latvijas Republikas 90 gadu jubilejas ietvaros Valsts kanceleja sadarbībā ar valsts pārvaldes institūcijām piektdien, 19.septembrī, visā Latvijā organizē Valsts pārvaldes atvērto durvju dienu. Šajā dienā valsts pārvaldes iestādes būs atvērtas ikvienam interesentam un piedāvās ekskursijas, izstāžu ekspozīcijas, konkursus, seminārus, prezentācijas un klātienes tikšanās ar amatpersonām un valsts pārvaldē strādājošajiem.

Durvis 19.septembrī vērs Valsts Prezidenta kanceleja, Saeima, Ministru

kabinets un Valsts kanceleja, Aizsardzības, Ārlietu, Bērnu un ģimenes lietu, Finanšu, Kultūras, Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu, Vides, Zemkopības ministrijas, Īpašu uzdevumu ministra sekretariāts elektroniskās pārvaldes lietās, Īpašu uzdevumu ministra sekretariāts sabiedrības integrācijas lietās un Eiropas Savienības informācijas aģentūra.

Ekonomikas, Izglītības un zinātnes, Satiksmes, Tieslietu un Veselības ministrija piedāvās apmeklēt savas padošanās iestādes Rīgā, bet Iekšlietu un Labklājības ministrija – arī reģionos, piemēram, Valsts policijas, Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienesta, Valsts robežsardzes, Nodarbinātības valsts aģentūras reģionālās filiāles.

Informācija par centrālo valsts pārvaldes institūciju piedāvāto programmu un kontaktpersonām interesentu grupu pieteikšanai pievienota pielikumā. Pilns Atvērto durvju dienu institūciju saraksts pieejams <http://www.mk.gov.lv/lv/aktuali/Atvertodurvju-diena/>. Pieteikšanās pie kontaktpersonām – līdz šā gada 10.septembrim!

Valsts pārvalde nodrošina demokrātiskas un tiesiskas valsts pastāvēšanu. Latvijā darbojas 350 valsts pārvaldes iestādes un tajās strādā ap 120 tūkstošiem darbinieku. Nāciet un uzziņiet, ar ko viņi ikdienā nodarbojas!

No tiesas zāles...

Inga Jonikāne,

VDI Juridiskās nodaļas vadītāja vietniece

2005. gada 9. jūnijā bijušā kinoteātra "Maska" telpās, Prūšu ielā 2, Rīgā, notika ugunsgrēks. Šo ēku saskaņā ar līgumu nomā atklātais sabiedriskais fonds "Latvijas jaunatnes sociālā atbalsta fonds" (turpmāk tekstā fonds). Pie iepriekš minētās ēkas esošajām nepilngadīgajām personām fonda valdes locekle piedāvāja samaksu par teritorijas sakopšanu, atkritumu maišu izvākšanu no ēkas un grīdas izslaucīšanu. Pieteicās desmit nepilngadīgās personas vecumā no 14 līdz 16 gadiem. Fonda valdes locekle vienotās ar nepilngadīgajām personām par darbu uzsākšanas laiku. 2005. gada 17. jūnijā viena no nepilngadīgajām personām, proti, Karina Rižikova sāka kāpt pa ugunsdzēsēju kāpnēm, un, uzkāpusi augšā, viņa pastaigājās pa piekārtu griestu klāju. Griestu klājs ielūza, un K. Rižikova palika karājoties aizskaros. Iepriekš minētā persona saviem spēkiem tika atpakaļ uz griestu klāja, bet nevarēja no tā tikt lejā. Savukārt otra nepilngadīga persona, respektīvi, Karina Reuta vēlējas palīdzēt un kāpa uz griestu klāja, bet tas neizturēja abu meiteņu svaru un ielūza. Abas nepilngadīgās personas nokrita no 8 metru augstuma. K. Reuta nomira, bet K. Rižikovai tika konstatēti smagi veselības traucējumi.

Rīgas reģionālās Valsts darba inspekcijas (RVDI) izveidota komisija izmeklēja nelaimes gadījumus darbā, par kuriem sastādīja Atzinumus. Nepiekrītot Atzinumiem par nelaimes gadījumiem darbā, fonds iesniedza sūdzību Valsts darba inspekcijā (VDI), kurā norādīja, ka nepiekrīt uzrakstītajiem Atzinumiem, jo tie nebija nelaimes gadījumi darbā, tā kā fonds neveic nekādu uzņēmējdarbību un tam nav algotu darbinieku. Notikušais ir nelaimes gadījumi, kas nav saistīti ar fonda darbību, jo svešas personas atradās ēkas telpās, izrotājot sienas ar zīmējumiem un uzlaužot durvis, par ko daudzkārt tika ziņots policijai. Nepilngadīgās personas tika aicinātas aizvērt to, ko bija sastrādājušas ārpusē.

VDI direktore, izskatījusi lietas materiālus, pieņēma lēmumu, ar kuru Rīgas RVDI amatpersonu Atzinumus par nelaimes gadījumiem darbā atstāja negrozītus. VDI direktora lēmums tika pārsūdzēts Administratīvā rajona tiesā.

Ar Administratīvās rajona tiesas 2008. gada 27. marta lēmumu izbeigta tiesvedība administratīvajā lietā, pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 282. panta 2. punktu (pieteikumu iesniegusi persona,

kurai nav tiesību iesniegt pieteikumu).

Administratīvā rajona tiesa konstatēja, ka konkrētajā gadījumā atzinumi un Lēmums nav uzskatāmi ne par administratīvo aktu Administratīvā procesa likuma izpratnē, ne arī par faktisko rīcību. Turklāt no lietas materiāliem izriet, ka Rīgas pilsētas Galvenās policijas pārvaldes 3. policijas iecirknī tika uzsākts kriminālprocess pēc Latvijas Krimināllikuma 146. panta otrās daļas par nepilngadīgo personu krišanas faktu no piekaramo griestu konstrukcijas ēkā, kā rezultātā iestājās K. Reutas nāve un K. Rižikova guva miesas bojājumus.

Administratīvā rajona tiesa secina, ka atzinumi par nelaimes gadījumiem darbā ir vieni no pierādījumiem kriminālprocesā un tie tiks vērtēti kopsakarā ar pārējiem lietas materiāliem. Tādējādi tiesa atzīst, ka atzinumi attiecībā uz fondu ir uzskatāmi par procesuāliem dokumentiem, kas paši par sevi nerada fondam tiesiskas vai faktiskas sekas. Turklāt jāņem vērā attiecīgo Ministru kabineta (MK) noteikumus par nelaimes gadījumiem darbā izmeklēšanas un uzskaites kārtību paredzētais, ka fondam kā pieteicējam nav subjektīvu tiesību apstrīdēt VDI atzinumus par nelaimes gadījumiem darbā attiecīgajā procesa stadijā, jo tiesību norma to skaidri nosaka. Līdz ar to tiesai ir pienākums izbeigt tiesvedību, ja pieteikumu iesniegusi persona, kurai nav tiesību iesniegt pieteikumu, kā to paredz Administratīvā procesa likuma 282. panta 2. punkts.

Par Administratīvās rajona tiesas lēmumu Administratīvajā apgabaltiesas fonds iesniedza blakus sūdzību, kurā norādīja uz turpmāk minētiem argumentiem.

Fondam ir tiesības aizstāvēt savas intereses tiesā, vadoties no vispārējiem tiesību principiem, lai gan MK noteikumi par nelaimes gadījumu darbā izmeklēšanas un uzskaites kārtību neparedz fonda kā pieteicēja subjektīvās tiesības apstrīdēt atzinumus un VDI direktora Lēmuma saturu. Atzinumi par nelaimes gadījumiem darbā sastādīti, pieņemot, ka pastāvēja darba tiesiskās attiecības. Savukārt Kriminālprocess tika ierosināts par darba aizsardzības noteikumu pārkāpšanu, pamatojoties uz sastādītajiem atzinumiem, kuros fonds ir uzrādīts kā darba devējs. Līdz ar to atzinumi rada fondam nelabvēlīgas tiesiskas sekas. Fonds pārsūdz to, ka tas norādīts kā darba devējs, bet tiesa šo jautājumu neizskatīja.

2008. gada 9. jūnijā Administratīvās apgabaltiesas tiesneši pieņēma lēmumu, kurā norādīja, ka fonda blakus sūdzība nav pamatota, bet Administratīvās tiesas lēmums ir grozāms un lietā izbeidzama tiesvedība tālāk minēto apsvērumu dēļ.

Administratīvās apgabaltiesas ieskatā, ja nelaimes gadījumā darbā konstatēta kaut viena cietušā nāve (kā tas ir konkrētajā gadījumā), piemērojama MK noteikumu Nr. 585 "Nelaimes gadījumu darbā izmeklēšanas un

uzskaites kārtība" trešā nodaļa "Nelaimes gadījumu speciālā izmeklēšana". Šajos gadījumos atzinuma apstrīdēšana un pārsūdzēšana administratīvā procesa kārtībā nav paredzēta, bet atzinums tiek nodots Valsts policijai kā kriminālprocesuāls dokuments.

Līdz ar to Administratīvā apgabaltiesa secina, ka lieta nav izskatāma administratīvā procesa kārtībā un ir pamats izbeigt tiesvedību lietā, pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 282. panta 1. punktu (lieta nav izskatāma administratīvā procesa kārtībā). Šādos apstākļos apgabaltiesas ieskatā administratīvā procesa kārtībā nav vērtējami pārējie blakus sūdzībā izteiktie argumenti, tostarp tas, vai starp fondu un cietušajām personām pastāvēja darba tiesiskās attiecības.

VDI norāda, ka citā administratīvā lietā Administratīvā rajona tiesa 2008. gada 7. augustā pieņēma līdzīga rakstura Lēmumu par administratīvās tiesvedības izbeigšanu par SIA "Rauko" pieteikumu par akta par nelaimes gadījumu darbā atcelšanu un VDI direktora Lēmuma apturēšanu, pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 282. panta 1. punktu. No lietas materiāliem izriet, ka arī šajā gadījumā ir uzsākts kriminālprocess.

Līdz ar to Administratīvā rajona tiesa secina, ka par vienu notikumu ir ierosināts gan administratīvais process, gan arī kriminālprocess. Turklāt kriminālprocesa esamība izslēdz iespēju personu sodīt par šo pašu pārkāpumu administratīvā procesa kārtībā. Tāpat ir izslēdzama iespēja, ka personas vaina tiek konstatēta administratīvās lietas ietvaros, bet sods tiek piemērots kriminālprocesa ietvaros.

Tādējādi Administratīvā rajona tiesa atzīst, ka gadījumos, ja par nelaimes gadījumu tiek ierosināta krimināllieta, sastādītais akts primāri tiek izvērtēts kriminālprocesa ietvaros. Uzsāktā administratīvā lieta pēc būtības šajā stadijā izbeidzama, jo vainas konstatācijas vērtēšana (apstrīdēšanas un pārsūdzēšanas kārtībā) nav pieļaujama sakarā ar to, ka lietas izskatīšana pēc būtības ir nodota Valsts policijai. Sastādītais akts par nelaimes gadījumu darbā iegūst kriminālprocesuālu nozīmi un tā izvērtēšanu veic Valsts policijas darbinieki.

Ņemot vērā tiesu praksi, VDI vērš uzmanību, ka turpmāk, ja tiks apstrīdēts speciālās izmeklēšanas Akts vai Atzinums par nelaimes gadījumu darbā, administratīvais process tiks izbeigts un lieta netiks skatīta pēc būtības.

Pagarināts termiņš darba aizsardzības prasību ieviešanai saistībā ar elektromagnētisko lauku (EML) radītajiem riskiem

Dace Kalnina, Labklājības ministrijas Darba departamenta Darba aizsardzības politikas nodaļas vecākā referente

Elektromagnētiskie lauki (turpmāk – EML) ir statistiski un mainīgi elektriskie, magnētiskie un elektromagnētiskie lauki, kuru frekvences ir līdz 300 GHz. Darba devējs ir atbildīgs par nodarbināto aizsardzību pret EML radīto risku darba vidē, turklāt viņam ir jānosaka EML radītā iedarbība, kā arī jānovērtē tā radītais risks – jānosaka, vai tajā ir EML kaitīgā starojuma avoti, kuri varētu izraisīt traucējumus cilvēka veselībai. Vienlaikus darba devējam jāveic visi iespējamie pasākumi, lai novērstu vai mazinātu iepriekšminēto risku.

Lai novērstu grūtības praksē nodrošināt strādājošo aizsardzību pret EML radīto risku iedarbību 2008.gada 4.augustā ir stājušies spēkā grozījumi Ministru kabineta (MK) 2006.gada 5.septembra noteikumos Nr.745 „Darba aizsardzības prasības nodarbināto aizsardzībai pret elektromagnētiskā lauka radīto risku darba vidē”, kas nosaka, ka attiecīgās darba aizsardzības prasības stāsies spēkā no 2012.gada 30.aprīļa, nevis ar šī gada 30.aprīli, kā bija noteikts līdz šim.

Šāds pagarinājums saistīts ar to, ka Eiropas Savienības (ES) direktīvā (2004/40/EK) noteiktās ekspozīciju robežvērtības veselības nozarē strādājošiem ierobežo iespējas izmantot un attīstīt magnētiskās rezonanses attēlu veidošanas tehniku. Minētā tehnika ir neaizstājama vairāku slimību diagnostikā un ārstēšanā. Ar magnētiskās rezonanses palīdzību ir iespējams iegūt augstas izšķirtspējas visdažādāko orgānu un ķermeņa daļu attēlus. Iegūtie attēli ļauj precīzi noteikt diagnozi. Izmeklēšanas metode sniedz daudz vairāk informācijas par ierasto rentgena, ultrasonogrāfijas vai datortomogrāfijas izmeklējumu. Tāpat ir radušās bažas par direktīvas ietekmi arī atsevišķās rūpniecības nozarēs.

Patlaban Eiropas Parlamentam, Padomei un Komisijai ir iesniegti jauni zinātniski pētījumi par EML ietekmi uz veselību. Jaunie ieteikumi, kurus plānots publicēt līdz 2008.gada beigām, varētu ietvert elementus, saskaņā ar kuriem būtiski jāmaina EML ekspozīcijas darbības vērtības un ekspozīcijas robežvērtības. Direktīvā tāpat ir noteikts, ka EML iedar-

bību uz nodarbinātajiem novērtē, mēra un/vai aprēķina, ievērojot Eiropas saskaņotos standartus, ko noteikusi Eiropas Elektrotehniskās standartizācijas komiteja (CENELEC). Saskaņotie standarti, kurus plānots pieņemt 2008.gadā, ir būtiski, lai nodrošinātu direktīvas saskaņotu piemērošanu visās ES dalībvalstīs. Šobrīd Eiropas Komisija (EK) ir uzsākusi pētījumu par direktīvas ietekmi uz medicīniskām procedūrām. Līdz ar to, lai iegūtu laiku nepieciešamās informācijas ieguvei un analīzei, kā arī jaunu priekšlikumu izstrādei, EK ir ierosinājusi pagarināt direktīvas pārņemšanas termiņu līdz 2012.gada 30.aprīlim.

Šo noteikumu spēkā stāšanās termiņa pagarināšana neatbrīvo darba devēju no pienākuma veikt EML radīto riska faktoru novērtēšanu un attiecīgo drošības pasākumu veikšanas. Šobrīd „Darba aizsardzības likums” (01.01.2002.) un MK 2007.gada 2.oktobra noteikumi Nr.660 „Darba vides iekšējās uzraudzības veikšanas kārtība” nosaka, ka darba devējam ir jānovērtē EML radītais risks – jānosaka, vai tajā ir EML kaitīgā starojuma avoti, kuri varētu izraisīt traucējumus cilvēka veselībai, jānosaka EML radītā iedarbība (starojuma ilgums), kā arī vienlaikus darba devējam jāveic visi iespējamie pasākumi, lai novērstu vai mazinātu iepriekšminēto risku. Turklāt, saskaņā ar MK 2004.gada 8.jūnija noteikumiem Nr.527 „Kārtība, kādā veicama obligātā veselības pārbaude”, lai pēc iespējas ātrāk konstatētu EML radītos veselības traucējumus, jau šobrīd darba devēja pienākums ir nodrošināt obligātās veselības pārbaudes nodarbinātajiem, kuri pakļauti EML starojumam - darbs ar EML enerģijas avotiem, darbs pastāvīgu EML ietekmē, kā arī darbs ar lāzeriem (ražošanā, medicīnā u.c.). Ja ārsts konstatē EML negatīvo iedarbību, viņš var ierosināt papildus izmeklēšanu. Latvijā uz šo brīdi nav reģistrēts neviens arodslimības gadījums, ko būtu izraisījusi EML starojuma negatīvā iedarbība.

Daudzās tautsaimniecības nozarēs nodarbinātie saskaras ar EML starojumu - informatīvo tehnoloģiju jomā, elektroindustrijā, metalurģijā un metāl-

apstrādē, tekstila un vieglajā rūpniecībā, būvniecības industrijā, kokapstrādē, medicīnā, pārtikas rūpniecībā. Šo profesiju nodarbinātie var būt ilgstoši un regulāri pakļauti EML iedarbības riskam darba procesā (apakšstaciju personāls, elektromontieri, elektroinženieri, rentgenologi, nodarbinātie, kuri uzstāda mobilo sakaru bāzes staciju antenas, vilcienu, trolejbusu un tramvaju vadītāji, metinātāji, datorlietotāji u.c.).

Ar EML sastopamies arī mājās. Telpās magnētisko lauku rada televizori, radioaparāti, datori, ledusskapji, elektriskās plītis un krāsnis, fēni, u.c. Elektriskais lauks ir ap visiem kabeļiem, kuri ir zem sprieguma, neatkarīgi no tā vai dotajā brīdī pa tiem plūst strāva vai neplūst. Praktiski visu elektroierīču elektriskā lauka intensitāte 0,5 m attālumā nepārsniedz dažus desmitus V/m, tātad tas ir mazāks par 500 V/m. Apskatot dažādus sadzīves elektropiederumus un veicot testēšanas mērījumus, noteikts, ka elektromagnētiskā indukcija netiek pārsniegta 30 cm attālumā jebkuram datoram, gludeklī, elektriskai plītij, nelielas jaudas veļas mašīnai, televizoram, matu žāvētājam. Putekļu sūcējam un radioaparātam šim attālumam līdz ierīcei jābūt 40 – 50 cm robežās.

Lai novērstu vai samazinātu EML iedarbības risku, lietojot sadzīves elektropiederumus, vajag samazināt to iedarbības ilgumu (nepārtrauktas lietošanas ilgumu) un intensitātes samazinājumu, atrodoties noteiktā attālumā 30 - 50 cm no tiem. Atšķirībā no sadzīves elektropiederumiem darba vietā ražošanas apstākļos ir daudz lielāks EML iedarbības risks un nepieciešami dažādi aizsardzības līdzekļi:

- darba aizsardzības apģērbs pret elektromagnētisko starojumu no 80 MHz līdz 1 GHz;
- speciāls materiāls aizsardzībai pret EML starojumu;
- speciālas brilles acu aizsardzībai.

Darba aizsardzības speciālists kā eksperts, veicot EML radītā riska novērtējumu, var ņemt vērā vadlīnijas „Darba aizsardzības prasības pret EML radīto risku darba vidē”, kas publicētas Eiropas Darba drošības un veselības aizsardzības aģentūras nacionālā kontaktpunkta Latvijā interneta mājas lapā (www.osha.lv), sadaļā „Publikācijas”.

Smagumu celšanas un pārvietošanas darbi

Ilona Rubene, arodveselības ārste
“GRIF.LV”

Balsta – kustību aparāta slimības ir plašākā arodveselības problēma visā pasaulē. Viens no galvenajiem riska faktoriem ir smagumu pacelšana un pārvietošana. Jebkurā ražotnē, loģistikas vai pakalpojumu sfērā katru dienu notiek dažādu priekšmetu pārvietošana. Darbiniekiem jāpārvieto celtniecības materiāli, kokmateriāli, dažādas metāla detaļas, rūpniecības preces, elektropreces, preses izdevumi, pārtikas produktu iepakojumi u.c. Nepieciešams pārvietot gan gabalkravas, gan kravas, kurās atrodas vairāki iepakojumi, piemēram, piens, krāsas u.c.

Smagumu celšana ir kaitīgs darba vietas faktors, kas ietekmē darbinieku veselības stāvokli. Situācijās, ja tiek celta pārāk smaga vai neērta krava, rodas paaugstināts nelaimes gadījumu vai arodslimību risks, piemēram:

- mugurkaula traumas, paceļot vai pārvietojot smagus priekšmetus;
- traumas rokām;
- traumas, smagumam uzkrītot uz kājām;

- traumas, darbiniekam paslīdot un krītot.

Visbiežākie nelaimes gadījumu iemesli ir smaguma nepareiza celšana, pārvietošana, palīg līdzekļu nelietošana, piespiedu darba poza, smaguma ilgstoša turēšana, neērta smaguma satveršana, nezināms smaguma centrs un svars, šķēršļi pārvietošanas maršrutā, darbinieku noguruma uzkrāšanās u.c. Pastāvošos riskus var savlaicīgi paredzēt un novērst. Tāpēc, lai samazinātu nelaimes gadījumu un arodslimību skaitu, iesakām īstenot šādus preventīvus pasākumus:

- darbinieka atbilstības noteikšanu;
- celšanas procesu automatizāciju un mehanizāciju;
- mehānisko palīg līdzekļu izmantošanu;
- pareizu celšanas paņēmieni izmantošanu /apmācības;
- smagu priekšmetu celšanu vai pārvietošanu diviem vai vairākiem darbiniekiem vienlaicīgi;
- darba veidu maiņu (smagumu

pārvietošana mijas ar cita veida darbu);

- nodarbināto informēšanu par kravas svaru un smaguma centru;
- atpūtas paužu ievērošanu;
- obligāto veselības pārbažu regulāru veikšanu un rezultātu izvērtēšanu;
- individuālo aizsardzības līdzekļu lietošanu: jāizmanto darba apavi ar purngala aizsardzību un neslīdošu zoli, cimdi ar labām satvēriena īpašībām, ergonomiska josta muguras atbalstam, kura palīdz samazināt slodzi mugurkaulam un muguras muskulatūrai.

Preventīvo pasākumu neveikšanas gadījumā darbinieki var gūt ļoti dažādas traumas, sākot ar nelielām sāpēm līdz pat nopietnām veselības problēmām, kuru novēršanai darbiniekam nepieciešams atbrīvojums no darba un medicīniskā ārstēšana. Hroniskos gadījumos ārstēšana un atveseļošanās bieži ir ilgstoša un darbības pilnībā var neatjaunoties. Lai nezaudētu labus darbiniekus, savlaicīgi piestrādājiet pie darba apstākļu uzlabošanas!

Piemēroti apavi, pārvietojot smagumus

“GRIF.LV”

Atbilstoši likumdošanai Eiropā un Latvijā smagumu celšanas darbos jālieto tikai pēc LVS EN 345 standarta sertificēti darba apavi. Pamata drošības prasības nosaka, ka apaviem jāpasargā kājas no krītošiem priekšmetiem vai atsišanas pret tiem (pirkstgalam jāiztur 200J liels spiediens), un apavu zolei maksimāli jāmazina paslīdēšanas iespējamība. Smagumu pārvietošanas darbos strādājošajiem minētie aizsardzības faktori ir īpaši būtiski.

Pret krītošiem priekšmetiem darbinieku kājas pasargā papildus purngala ieliktnis, kas mēdz būt no tērauda, alumīnija vai plastmasas sakausējuma. Atšķirīgu materiālu purngalu ieliktni nodrošina vienādu aizsardzību pret krītošiem priekšmetiem, bet komforta līmenis mēdz būt dažāds. Pamata komforta faktori darba apaviem ir ērtums un izstrādājuma vieglums. Vieglāki ir apavi, kuros ir plastmasas vai alumīnija purngalu ieliktni (plastmasas purngali ir par 50% vieglāki par metāla purngaliem). Tiek ražoti apavi bez metāla detaļām (METAL FREE), kas ir īpaši viegli. Ilgstoši nēsājot vieglus

apavus, darbinieku noguruma pakāpe ir mazāka, tāpēc darba apavi ar plastmasas vai alumīnija purngalu ieliktniem kļūst arvien populārāki arī Latvijā.

Ne mazāka nozīme ir **darbinieku iespējamās paslīdēšanas novēršanai**, proti, izvēlēto apavu zoles reakcijai uz slīdēšanu. Nokrišana paslīdot notiek gadījumos, kad:

- nav efektīva apavu zoles kontakta ar grīdu;
- starp apaviem un grīdu atrodas kāda viela (ūdens, eļļa, putekļi utt.);
- nav atbilstošas zoles un grīdas kombinācijas.

Apavu izvēlē jāņem vērā, ka dažādiem apstākļiem ir vajadzīgas atšķirīgas apavu zolu īpašības. Apavu zole funkcionē līdzīgi kā automobiļa riepas. Ja ir jāstaigā pa mitrām grīdām, zolei ir jābūt ar atbilstošu reljefu. Jo

vairāk zolē ir ievī, jo lielāka saķere veidojas. Reljefs samazina slapjās virsmas platību un zem zoles likvidē vīdi, kas veicina slīdēšanu. Eiropas Savienības un Latvijas normatīvie akti nosaka, ka darba apaviem jābūt veiktai apavu noturības pārbaudei pret slīdēšanu ar testēšanas metodi slīdes pretestības noteikšanai. Minimālais slīdes berzes koeficients atbilstoši LVS EN 13287 ir ≥ 0.15 . Sertifikātu var saņemt, ja testa laikā tiek apstiprināts, ka berzes koeficients ir 0.15. Taču standartā nav paredzēts papildus aizsargapavu marķējums gadījumā, ja izstrādājuma faktiskais koeficients pārsniedz minimālās drošības normas. Tādēļ speciālistiem, kas atbild par apavu izvēli, un apavu valkātājiem jāņem vērā, ka daži aizsargapavu ražotāji piedāvā modeļus, kuru slīdes berzes koeficients ir augstāks un sasniedz pat 0.30 -0.33. Piemēram, ražotāju COFRA un BACOU modeļiem apavu slīdes berzes koeficients ir 0.27. Šādi apavi nodrošina labāku aizsardzību pret slīdēšanu kā parasti apavi. Pie tam atšķirība izteikti jūtama valkāšanas gaitā.

Lai smagumi neslīd no rokām

“GRIF.LV”

Lai mazinātu roku traumas un novērstu pārvietojamo priekšmetu izkrišanu no rokām, cimdu izvēlē jāņem vērā mehāniskā un/vai ķīmiskā izturība, pārvietoto priekšmetu virsmas īpašības (sausā, mitra vai eļļaina virsma, asas malas utt.), darba vietas apstākļi un darbu specifika.

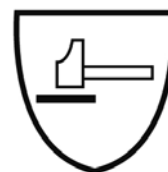
Nākamais, kam pievēršam uzmanību cimdu izvēlē, ir komforts. Cimdi ar vienādu aizsardzības pakāpi mēdz būt ar atšķirīgu komforta līmeni, kas lielā mērā atkarīgs no pareizi izvēlēta cimdu izmēra, materiāla mīkstumā un cimdu ērtuma.

Optimālu aizsardzību nodrošina tikai tādi cimdi, kas ir sertificēti un atbilst Latvijas un Eiropas likumdošanas prasībām. Sertificētiem cim-

diem vienmēr ir marķējums - speciāla „āmuriņa” piktogramma, kurā ir norādes par aizsardzības pakāpi (lielāks skaitlis marķējumā = lielāka aizsardzība) pret noberzumiem, iegriezumiem, plīsumiem un caurduršanu. Izvērtējot iespējamus riskus, jāizvēlas, kurš no šiem aizsardzības faktoriem ir primārais. Piemēram, pārvietojot priekšmetus ar asām malām, jāizvēlas cimdi ar labāku aizsardzību pret iegriezumiem. Smagiem darba apstākļiem, kuros nepieciešams nodrošināt gan pirkstu aizsardzību pret savainojumiem, gan labu satveri ar pārvietojamo smagumu, jāizvēlas labas kvalitātes industriālie cimdi.

Lielākais cimdu ražotājs Ansell radījis Hycron® cimdus aizsardzībai pret noberzumiem, kas divas reizes pārsniedz maksimālo standartā minēto aizsardzības pakāpi.

EN 388

abcd

„Āmuriņa” piktogramma tiek pielietota, ja cimdi nodrošina aizsardzību pret mehānisku iedarbību un ir pārbaudīti saskaņā ar LVS EN 388, kur:

- a - aizsardzību pret noberzumiem (0÷5 klases)
- b - aizsardzību pret iegriezumiem (0÷6 klases)
- c - aizsardzību pret plīsumiem (0÷5 klases)
- d - aizsardzību pret caurduršanu (0÷5 klases)

CIMDU VEIDI		
Kokvilnas trikotāžas cimdi.	Vāja mehāniskā izturība. Viegli iesūc mitrumu un netīrumus.	Der darbiem sausa vidē un ar viegliem priekšmetiem.
Sintētiskie trikotāžas cimdi.	Vāja mehāniskā izturība. Pakāpeniski iesūc mitrumu un netīrumus.	Der darbiem sausa vidē un ar viegliem priekšmetiem.
Ādas cimdi.	Iesūc netīrumus un eļļu. Ātri samirkst. Noslīd no rokas	Der darbiem sausa vidē un ar viegliem priekšmetiem.
Speciālie cimdi ar pārklājumu. Industriālie cimdi.	Labas kvalitātes cimdu cena ir augstāka par parasto cimdu cenu.	Der darbiem dažādās vidēs. Nodrošina labu priekšmetu satveri.

DAŽĀDI

APSVEIKUMS

Sirsnīgi sveicam Latvijas Brīvo arodbiedrību savienības priekšsēdētāju **Pēteri Krīgeru** nozīmīgā dzīves jubilejā!

Valsts darba inspekcija

INTERESANTI

Valsts darba inspekcijas e-pastā dažreiz pienāk arī šādas vēstules:

“Labdien! Jūs traucē arhitekta X. Vai jūs man varētu palīdzēt atrast “Instrukciju Nr.50 “Darba drošības instrukcija strādniekiem, kas demontē ēkas un būves””? Man nav zināms, kas šādu instrukciju izdevis, bet, domājams, ka VDI būtu jāzina kas vairāk par šādu instrukciju. Paldies par jūsu labo sirdi!”

“Labdien! Mani interesē sekojošs jautājums: līdz šim darbinieku instruktāžas ir bijušas mutiskas un pašas instrukcijas arī nav rakstiskas, bet gan balstoties uz ilggadēju pieredzi. Vai kāds no Latvijas normatīvajiem aktiem uzliek pienākumu uzturēt uzņēmumā (~20 darbinieki) rakstisku instrukciju? Paldies jau iepriekš!”

LĪDZJŪTĪBA

Izsakām visdziļāko līdzjūtību piederīgajiem, bijušo RĪgas reģionālās valsts darba inspekcijas inspektoru **Vili Zverģi** mūžībā aizvadot.

Valsts darba inspekcija

Rudenī notiks izstāde “Drošam darbam 2008”

Dace Dambē, “BT 1” sabiedrisko attiecību projektu vadītāja

Rudenī jau piekto reizi notiks darba vides drošības, darba aizsardzības un strādājošo aizsardzības izstāde “Drošam darbam” - vienīgā specializētā izstāde Baltijas valstīs, kas ir kļuvusi par neaizvietojamu informācijas avotu katram, kurš profesionāli darbojas darba aizsardzības jomā un ikvienam interesentam, kam rūp sava drošība un veselība. Izstāde “Drošam darbam 2008” šogad notiks no 27. līdz 29. novembrim, Rīgā, Starptautiskajā izstāžu centrā Ķīpsalā.

Izstādes mērķis ir sniegt darba devējiem, darba aizsardzības speciālistiem, sagādes nodaļu darbiniekiem, sava amata profesionāļiem, kā arī visiem interesentiem daudzpusīgu informāciju par pašreizējo situāciju, prasībām un aktuālākajām izmaiņām darba aizsardzības jomā, pārliecināt, ka droša un veselīga darba vide un darba organizēšana veicina ekonomikas un uzņēmumu efektīvu funkcionēšanu un ir svarīgi darba kvalitātes elementi.

Izstāde sniedz iespēju iepazīties ar jaunākajiem un aktuālākajiem produktiem strādājošo aizsardzībai darbavietā, fizisku personu drošībai mājās, sabiedriskajos objektos, uz ielas un transportā, kā arī piedāvā labākos risinājumus un tehnisko nodrošinājumu objektu ugunsdrošībai un apsardzei. Šajā izstādē apmeklētāji varēs saņemt arī informāciju par jautājumiem un pakalpojumiem, kas saistīti ar veselības aizsardzību darbā, tai skaitā par muskuļu un skeleta sistēmas slimību izraisošajiem ergonomiskajiem riskiem, kā savlaicīgi novērst traumas un negadījumus, par pirmās palīdzības sniegšanu nelaimes gadījumos un stresa situācijās, psihosociālo jautājumu risināšanā, kā arī dzīvības, veselības un nelaimes gadījumu apdrošināšanā.

Izstādes laikā notiks arī praktiski semināri par aktualitātēm darba drošībā, risku novērtēšanā un jaunumiem nozares likumdošanā.

Iepriekšējā gada izstādi “Drošam darbam 2007” apmeklēja 15 960 interesentu, tai skaitā profesionālie apmeklētāji un interesenti no 19 valstīm:

Lietuvas, Igaunijas, Zviedrijas, Vācijas, Lielbritānijas, Francijas, Maltas, Austrijas, Dānijas, Ungārijas, Kanādas, Beļģijas, Nīderlandes, Somijas, Polijas, Itālijas, Baltkrievijas, Krievijas un Taivānas.

Izstādi rīko Starptautisko izstāžu rīkotājsabiedrība BT 1 sadarbībā ar Latvijas Republikas Labklājības ministriju, Valsts darba inspekciju, Latvijas Darba devēju konfederāciju, Latvijas Brīvo arodbiedrību savienību, Darba un vides veselības institūtu, Latvijas Ugunsdzēsības asociāciju un Drošības biznesa asociāciju.

2008

Drošam darbam